

PĘPEK (111) *sb m*

e jasne.

sg N pępek (15). ◇ *G* pępka (40), pępku (1) *Mącz.* ◇ *D* pępkowi (2). ◇ *A* pępek (40). ◇ *I* pępki(e)m (4). ◇ *L* pępku (5). ◇ *pl A* pępki (2). ◇ *I* pępki (1). ◇ *L* pępka(a)ch (1).

Sł stp: pąpek *a.* pępek, *Cn* notuje, *Linde XVI* (jeden z niżej notowanych przykładów) – *XVIII w.*

1. *Wgłębienie po pępowinie w środkowej części brzucha; umbilicus Murm, Mymer¹ HistAl, PolAnt, Mącz, Cn (93) : Murm 57; Mymer¹ 24; fnich [z gorzkich migdałów] wczynić plałthr á przyłożyć na żywot profto na pępek. FalZioł III 13a; boleści kthore fą niżej pępka przy rodzeniu/ takie nicz fzkodliwe niebywaią FalZioł V 18c; BYwa też ta przygoda v młodych dzieci: iż gim pępek ku gorze wychodzi y napucha FalZioł V 42, ++3a [2 r.], I 65a [2 r.], 88c, 91b, 101b (61); BRrzech [!] kołmati około pępka [...] pśotliwego barzo znamionuie GlabGad P5; GroicPorz iiv; BibRadz I 333d marg; Mącz 501d; fuche iey [rodzącej] theż báníki dobrze ftáwiác około pępka SienLek 116, 21, 38v, 97v, 98v, 100 [2 r.] (14); Umbilicatus – Iako pępekuczini. Calep 1134a, 1134a.*

W charakterystycznych połączeniach: pępek opuchły, rozpadły, wydęty, wyszły (2); *owrzedzenie pępka, wystąpienie, wyszcie* (2); *rana na pępku; pępek roście, ku gorze wychodzi (wyszedł)* (2), *wyrasta; pępek (na)mazać* (4); *na pępek namazać, przyłożyć (przykładać, przyłożony, położony, przyłożenie)* (28), *przywiązać (przywiązany)* (3); *około pępka omazać* (2); *(po)niżej pępka* (12), *około* (6), *wyszszej.*

Wyrażenie: »pępek żywota« (1): *moc iego ieft w biodrách iego/ á fiłá iego w pępku żywotá [in umbilico ventris] iego. BibRadz Iob 40/11.*

Wyrażenia przyimkowe: »(a)ż do pępka(-u)« = *usque ad umbilicum HistAl (5):* *vwarzywłzy Iałowiecz w wodzie á z oney wodi wczin wanne w ktorey ma siedzieć chory do łamego pępka. FalZioł I 68a, V 21a; HistAl M8; Umbilico tenus, Aż do pępku. Mącz 449b; SienLek 140.*

»od pępka« = *ab umbilico HistAl (4):* *Wtora błonka [tj. łóżysko] począwłzi od pępka dziecięczego: aż nadoł zawija dziecię FalZioł V 16, V 86v; niewiáltá porodziłá fyná bárzo dziwnego/ ktori od głowy/ aż do pępka był łpołobu ludzkiego/ ále záfie od pępka aż do nog miał podobieństwo rozmaitych bełtyi HistAl M8; SienLek 27v.*

2. *Pępowina (9) :* *powiedaią: iż iako długo pępka wrznawłzi zołtawi/ tak też ięzyk będzie v otroka krotki albo długi. FalZioł V 34v; Gdy iuż tak ona częłć pępka zołtawiona odpadnie [...] thedy ołtathek załypać popiołem FalZioł V 35, V 34v [2 r.], 35.*

Zwroty: »pępek (ob)rzezać; pępek będzie obrzezan« (3;1): *Obstetrix, baba pomocna, czo pąpky rzeze BartBydg 100; Gdy fie iuż narodzi niemowiátko, Nathychwiałt [!] mu pępek obrzezać na trzy palcze od ciała daleko/ á thakże zawięzać FalZioł V 34v, V 34v, 35.*

»pępek zawięzać; pępek będzie zawięzan« (2;1): *(Acżkolwiek nicketorzy [!] pępek dziecięczy na trzy palcze od ciała zołtawiłzy) pierwey radzą zawięzać potymże obrzezać. FalZioł V 34v, V 34v, 35.*

3. *Żołądek ptaka, najczęściej drobiu; gigerium Cn (8) :* *Pępek Bociani przeciw każdemu iadowi pomaga. FalZioł IV 20d, II 17b, IV 19c, d; Więc ielzcze ieść przeluchy/ ná węglu pyec pępki RejWiz 62; RejFig Bb4; [żołądek] rogáthego bydłá y źwierzá włzelkiego zowá flákiem/ á ryby zás zowá kśieńcem: ptálzy zowá pępkiem. SienLek 95v, 84v.*

W charakterystycznych połączeniach: pępek bociani, kokoszy, kurzy.

4. *Otwór, przez który ryba składa ikrę (1) : puńczay im [karpiom] w Pępek y w Gębę kąfek foli/ [...] á vřzyřz źeć łye wnet zaráz poczną trzéc. Strum O3v.*

Cf [PĘP]

KWysz